

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2019|012 VAN 14 FEBRUARI 2019

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN ABDIJHOEVE HOF TEN BRUKOM, GELEGEN BERGENSESTEENWEG 711 IN SINT-PIETERS-LEEUEW, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 19 DECEMBER 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 14 februari 2019 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 19 december 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als monument met overgangszone van de abdijhoeve Hof ten Brukom in Sint-Pieters-Leeuw. De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het inhoudelijke dossier.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de bescherming vast van de abdijhoeve Hof ten Brukom. Het beschermingsvoorstel vloeit voort uit het herinventarisatieproject in de Vlaamse Rand. Het inhoudelijk dossier verduidelijkt: *“De voorgestelde beschermingsdossiers vormen een aanvulling op de bestaande beschermingen in de Vlaamse Rand, en zijn gekozen in functie van hun hoge erfgoedwaarde, in combinatie met hun illustratieve karakter voor het specifieke verhaal van de Vlaamse Rand.”* De commissie vindt het positief dat een uitgebreid en onderbouwd dossier voor advies wordt voorgelegd, waarin het Hof ten Brukom werd afgewogen ten opzichte van het gelijkaardig geïnventariseerd erfgoed in Vlaams-Brabant. Het beschermingsvoorstel toont aan dat de abdijhoeve een zeldzaam relict is dat getuigt van de eeuwenlange aanwezigheid van de Ter Kamerenabdij in Vlaams-Brabant en meer bepaald in het gehucht Brukom. Het gesloten hoevecomplex is tevens typologisch representatief voor abdij- of kasteelhoeves in de regio.

Het beschermingsvoorstel omvat enerzijds een bescherming als monument van het gesloten hoevecomplex met binnenplaats en anderzijds een bescherming als overgangszone van de onmiddellijke omgeving rondom de abdijhoeve. Het ministerieel besluit stelt dat de bescherming als overgangszone noodzakelijk is omwille van de rechtstreekse impact van de diverse aanbouwen zonder erfgoedwaarde die tegen de abdijhoeve zijn aangebouwd. Het inhoudelijk dossier geeft verder duiding bij de afbakening van de overgangszone en van het monument. De commissie ondersteunt de motivering voor de overgangszone, alsook de afbakening van de overgangszone en het monument. De commissie vraagt wel om de aanbouwen die zich in de overgangszone bevinden concreet te benoemen in de inleidende bepalingen bij het beschermingsbesluit.

Artikel 1 van het ministerieel besluit verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd. Wat de fotoregistratie betreft, vraagt de commissie de onderschriften bij foto's 45 t.e.m. 49 te controleren. Hierin is sprake van 'paardenstallen op het einde van de noordwestelijke vleugel', maar het lijkt te gaan om de stallen op het einde van de zuidwestelijke vleugel. Daarnaast merkt de commissie op dat geen foto's zijn opgenomen van het interieur van de stallen in de noordwestelijke vleugel die gebouwd werd ca. 1938.

3. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de erfgoedwaarden die de bescherming als monument verantwoorden. De commissie erkent de belangrijke historische en architecturale waarde van de abdijhoeve. Artikel 2 beschrijft tevens uitvoerig de aanwezige erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Dit is positief. Het is voor de commissie wel niet geheel duidelijk of het historiserend interieur van de boerenwoning en de rentmeesterswoning al dan niet erfgoedwaarde heeft en deel uitmaakt van de bescherming. Het beschermingsbesluit stelt dat deze interieurelementen vermoedelijk niet origineel zijn, maar geeft tegelijk een uitgebreide beschrijving weer. Dit is verwarrend.
4. De beheerdoelstellingen voor het te beschermen monument zijn opgenomen in artikel 3.1 van het beschermingsbesluit. De commissie vindt het positief dat doelstelling 4° expliciteert dat de preventief gedemonteerde staldeur en deurvleugel van de toegangspoort integraal deel uitmaken van het monument. De commissie vindt het tevens positief dat doelstelling 8° aandacht heeft voor de later aangebrachte wijzigingen of toevoegingen zonder erfgoedwaarde. Gezien hun negatieve impact, vraagt de commissie deze doelstelling dwingender te formuleren.

Wat doelstelling 5° betreft, merkt de commissie op dat een bescherming als onroerend erfgoed nooit een functie kan bestendigen. Gelet op de geplande herbestemming van het complex is het zeer onwaarschijnlijk dat de verschillende ruimtes hun oorspronkelijke functie als stal, schuur, woning, wagenhuis,... zullen (kunnen) behouden. Het is voor de commissie niet geheel duidelijk hoe 'het behoud en/of het herstel van de herkenbaarheid en afleesbaarheid van de functies' effectief gewaarborgd kan worden én verzoend met een herbestemming. De commissie vraagt deze beheersdoelstelling verder te verduidelijken.

Tot slot merkt de commissie op dat beheersdoelstelling 6° overbodig lijkt. De doelstelling formuleert eerder een motivering voor de bescherming van de later toegevoegde stallen. De afbakening wordt evenwel reeds afdoende gemotiveerd in het inhoudelijk dossier. Bovendien geeft artikel 2 van het beschermingsbesluit duidelijk aan dat deze stallen als erfgoedelementen deel uitmaken van het monument. Volledigheidshalve merkt de commissie op dat de stal naast de veldpoort zich in de zuidelijke (i.p.v. westelijke) hoek van het complex situeert.

5. Artikel 3.2 van het ministerieel besluit bevat de beheersdoelstellingen voor de overgangszone. De commissie beaamt dat deze doelstellingen ervoor moeten zorgen dat de erfgoedwaarden van het te beschermen monument zo goed als mogelijk gevrijwaard worden. In die zin meent de commissie dat de doelstellingen voor de overgangszone duidelijker richting moeten aangeven, zodat eventuele discussies over het al dan niet behoud van de storende aanbouwen vermeden kunnen worden.

Met betrekking tot doelstelling 1° wijst de commissie in het bijzonder op de negatieve impact van de paardenrijpiste. Het betreft een groot volume waarvan de vormgeving en het materiaalgebruik niet aansluiten bij de vormtaal van de abdijhoeve. De inplanting tegen de abdijhoeve is zeer ongelukkig en belemmert het zicht op de achtergevel van de stalvleugel. De commissie meent dat dit storende volume best verwijderd wordt, ten einde de historische hoeve beter tot zijn recht te laten komen. Aanvullend vraagt de commissie verder te verduidelijken op welke manier(en) bij de inrichting van de open ruimte, aanplantingen en verhardingen rekening kan worden gehouden met de erfgoedwaarden van het monument.

6. Artikels 4.1 en 4.2 van het ministerieel besluit bevatten de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument en de overgangszone. De commissie kan deze ondersteunen.

7. De toelatingsplichtige handelingen voor het te beschermen monument worden opgesomd in artikel 5.1 van het beschermingsbesluit. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen, maar vraagt de toelatingsplichtige omgevingswerken 5° d, g en j) verder te duiden. Met betrekking tot punten d en j) wijst de commissie er op dat de beplanting op het perceel zonder erfgoedwaarde wordt geacht. Inzake punt g) merkt de commissie op dat de erfgoedwaarde van het (micro)reliëf niet concreet geduid wordt.
8. Artikel 5.2 somt de toelatingsplichtige handelingen voor de overgangszone op. De commissie merkt op dat deze in grote mate identiek zijn aan de toelatingsplichten voor het monument. De bescherming als overgangszone heeft evenwel een andere finaliteit dan de bescherming als monument. De overgangszone kadert in de geplande herbestemming van het complex en is gericht op eventuele nieuwe aanbouwen, aanplantingen, verhardingen, constructies of andere ingrepen aan of in de onmiddellijke omgeving van het monument. In die zin lijkt het verregaand om het uitvoeren van tal van werken aan bestaande constructieve elementen en aan de daken en buitenmuren van de bestaande constructies zonder erfgoedwaarde aan dezelfde toelatingsplichten te onderwerpen. De commissie vraagt dit verder te duiden en te motiveren.
9. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van abdijhoeve Hof ten Brukom in Sint-Pieters-Leeuw. De commissie vraagt:
 - De aanbouwen zonder erfgoedwaarde concreet te benoemen in het beschermingsbesluit;
 - Te verduidelijken of het historiserend interieur van de boerenwoning en de rentmeesterswoning al dan niet erfgoedwaarde heeft;
 - De beheersdoelstellingen voor het te beschermen monument te verduidelijken en/of te herformuleren;
 - De beheersdoelstellingen voor de overgangszone duidelijker te formuleren, in het bijzonder wat betreft het al dan niet behoud van de storende aanbouwen;
 - De toelatingsplichten voor het te beschermen monument en de overgangszone verder te duiden en te motiveren.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter